

DAGMARA NOWACKA

SPRAWOZDANIE Z SEMINARIÓW METODYCZNYCH
JĘZYK UKRAIŃSKI W NAUCZANIU UNIWERSYTECKIM.
AKTUALNE WYZWANIA W DYDAKTYCE
(LUBLIN, 8.12.2023, 6.12.2024)

Współczesny świat, w którym żyjemy, podlega nieustannym zmianom geopolitycznym i związanym z nimi przeobrażeniom społeczno-gospodarczym. Taka sytuacja w znacznym stopniu wpływa m.in. na realia akademickie, stawiając przed systemem edukacji wciąż nowe wyzwania. Wydarzenia ostatnich lat za wschodnią granicą Polski uświadomiły, z jak wielopoziomowym procesem mamy do czynienia. Wobec zupełnie nowych problemów i wyzwań metodycznych stanęli również polscy nauczyciele akademicki, w tym filolodzy-ukraińscy, próbując, często autorskimi programami, dostosować rzeczywistość do wymogów uniwersyteckich.

Agresja Rosji na Ukrainę spowodowała napływ do Polski ogromnej liczby migrantów, z których część podjęła tutaj studia ukrainistyczne. Obecnie studenci filologii ukraińskiej czy lingwistyki stosowanej (z językiem ukraińskim) to często nosiciele języka ukraińskiego. Tymczasem nasza krajowa dydaktyka ukrainistyczna dotychczas była ukierunkowana na nauczanie języka ukraińskiego nie jako ojczystego, lecz obcego, a głównym odbiorcą mieli być Polacy. Dodatkowo problem komplikuje niejednorodna struktura grup językowych, z którymi przychodzi pracować, bowiem obok rodzimych użytkowników języka znajdują się w nich także osoby dopiero rozpoczynające naukę ukraińskiego. To sprawiło, że zaczęły pojawiać się pytania natury metodycznej

Dr DAGMARA NOWACKA – Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Wydział Nauk Humanistycznych, Instytut Językoznawstwa; adres do korespondencji: Al. Raławickie 14, 20-950 Lublin; e-mail: dagmara.nowacka@kul.pl; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4596-9822>.

i organizacyjnej, jak w zaistniałej sytuacji uczyć języka i kultury ukraińskiej, aby nasza dyscyplina mogła skutecznie realizować zadania stojące przed ukrainistyką polską.

Idea spotkania dydaktyków języka ukraińskiego narodziła się w gronie lubelsko-chełmskich ukrainistów, którzy wyszli z inicjatywą zorganizowania seminarium ukierunkowanego na wymianę doświadczeń oraz na wypracowanie nowej koncepcji ukrainistycznego kształcenia językowego, dostosowanej do wymogów czasu.

Pierwsze spotkanie, pod nazwą *Język ukraiński w nauczaniu uniwersyteckim. Aktualne wyzwania w dydaktyce*, odbyło się 8 grudnia 2023 roku w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. W seminarium, zorganizowanym przez Kolegium Lingwistyki Stosowanej KUL oraz Katedrę Sławistyki Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Chełmie, wzięli udział przedstawiciele środowisk akademickich z Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Jagiellońskiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II oraz Państwowej Akademii Nauk Stosowanych w Chełmie: dr Oksana Baranivska (Zakład Ukrainistyki, UJ), dr Maria Borciuch (Katedra Sławistyki PANS w Chełmie), dr hab. Anna Choma-Suwała (Katedra Literaturoznawstwa Słowiańskiego, UMCS), dr Mirosława Kawecka (Katedra Sławistyki, PANS w Chełmie), dr Dagmara Nowacka (Katedra Translatoryki i Języków Słowiańskich, KUL), dr Julia Rysicz-Szafranec (Zakład Ukrainistyki, UW), mgr Marta Saniewska (Instytut Ukrainistyki, UW). Uczestnicy seminarium to metodycy nauczania języka ukraińskiego jako obcego, autorzy podręczników do nauki języka ukraińskiego, tłumacze, a przede wszystkim – doświadczeni dydaktycy z wieloletnim stażem. Taki skład gwarantował merytoryczną dyskusję nad usprawnieniem procesu nauczania języka ukraińskiego na poziomie uniwersyteckim.

Głównym celem spotkania było omówienie aktualnych problemów związanych z nauczaniem języka ukraińskiego na poziomie szkolnictwa wyższego w kontekście zaistniałej sytuacji społeczno-politycznej. Uczestnictwo w nim pracowników dydaktycznych z większości ośrodków ukrainistycznych w Polsce umożliwiło konfrontację tychże problemów oraz wypracowanie wspólnych rozwiązań.

W pierwszej części uczestnicy seminarium zaprezentowali aktualną ofertę kształcenia ukrainistycznego swoich ośrodków naukowych, uwzględniając ofertę programową, efekty kształcenia oraz profil absolwenta. Przedstawili również liczebność oraz skład narodowościowy poszczególnych roczników studiów pierwszego i drugiego stopnia.

Zebrane informacje na temat kondycji poszczególnych ośrodków akademickich z nauczaniem językiem ukraińskim pomogły zbudować dość jednolity obraz aktualnych problemów i wyzwań, które zostały ujęte następująco:

1. Nauczanie w grupach mieszanych (polsko-ukraińskich);
2. Podręczniki. Materiały glottodydaktyczne. Problemy metodyczne;
3. Wykorzystanie nowoczesnych technologii;
4. Promocja kierunku.

Nauczanie w zróżnicowanych grupach językowych pod względem narodowościowym okazało się głównym wyzwaniem we wszystkich ośrodkach akademickich. Zjawisko zmniejszania się liczby studentów polskiego pochodzenia, a wzrost liczby studentów z Ukrainy jest zauważane od kilku lat, jednakże jego intensywność oraz zdecydowana przewaga obywateli ukraińskich w grupach językowych jest na dzień dzisiejszy największym wyzwaniem dydaktyczno-organizacyjnym. Nierzadko zdarza się, że rocznik składa się wyłącznie z Ukraińców. W takiej sytuacji rodzą się pytania: Jak pracować z takimi grupami? Czy korzystać z ustalonego programu czy stworzyć równoległy, dostosowany do potrzeb nosicieli języka? Jak utrzymać dyscyplinę na zajęciach wśród Ukraińców w sytuacjach pracy z Polakami rozpoczynającymi naukę języka obcego? Jak zmotywować do nauki zarówno nosicieli języka, jak i początkujących jego użytkowników?

Z zagadnieniem mieszanych narodowościowo grup lub jednolitych ukraińskich wiąże się kolejny problem z wykorzystaniem materiałów glottodydaktycznych. Czy wszyscy korzystają z jednego podręcznika, dostosowanego do konkretnego poziomu biegłości językowej? Wówczas narażamy się albo na niezrozumienie treści, albo na nudę. Czy dla każdej z grup przygotowujemy osobne materiały, dostosowane do ich poziomu?

Omówiono również kwestię wykorzystania technologii AI w nauczaniu oraz uczeniu się języków, które stało się niezbędne w dobie cyfryzacji. W dyskusji podjęto próbę odpowiedzi na pytania: Z jakich narzędzi i w jaki sposób korzystać, aby proces dydaktyczny był nie tylko efektowny, lecz także efektywny? Jakich zmian programowych należy oczekiwać na specjalizacjach translatorских, w ramach których jest realizowane tłumaczenie maszynowe? Czy wykładowcy potrzebują dodatkowego przeszkolenia, aby móc w pełni wykorzystywać potencjał nowych technologii?

Podkreślono ponadto kluczową rolę promocji oferty dydaktycznej. Spadek ilości studentów (w tym polskiego pochodzenia) na studiach ukrajinistycznych wskazuje na wzmożoną potrzebę reklamy kierunku. Wymiana doświadczeń na tym polu pozwoliła dostrzec różne możliwości działania (np. aktualizacja treści

w mediach społecznościowych, organizacja imprez, wykładów, ukierunkowanych na uczniów szkół ponadpodstawowych) oraz pomogła w nawiązaniu współpracy (współpraca międzyuczelniana kół naukowych, udział studentów w konkursach i konferencjach organizowanych przez inne uczelnie).

Seminarium metodyczne *Język ukraiński w nauczaniu uniwersyteckim. Aktualne wyzwania w dydaktyce* było okazją do wymiany doświadczeń i refleksji na temat współczesnych wyzwań w nauczaniu języka ukraińskiego na poziomie uniwersyteckim. Wnioski z seminarium wskazały na konieczność dalszej pracy nad korzystnymi rozwiązaniami w zakresie wytyczonych zagadnień podczas kolejnych spotkań.

Drugie seminarium dydaktyczne pt. *Język ukraiński w nauczaniu uniwersyteckim. Aktualne wyzwania w dydaktyce* odbyło się 6 grudnia 2024 roku w trybie online. Do składu z roku 2023 dołączyła Ksenia Borodin z Instytutu Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Podczas drugiego seminarium skupiono się na zagadnieniu pracy w grupach mieszanych oraz wykorzystywanych w tych grupach materiałach glottodydaktycznych.

W pierwszej części obrad przedstawiciele zaproszonych ośrodków akademickich zaprezentowali wyniki rekrutacji na studia I i II stopnia, potwierdzając utrzymującą się tendencję wzrostową studentów ukraińskiego pochodzenia, przy zmniejszającej się ogólnej liczbie studentów pierwszych roczników. Utrzymujący się taki stan sprawił, że, szukając rozwiązań, na niektórych uczelniach podjęto działania w celu opracowania nowych celów kształcenia oraz sposobów ich realizacji. Oto niektóre z nich:

1. Promocja kierunku;
2. Adaptacja sylabusów pod nosicieli języka ukraińskiego;
3. Włączenie interaktywnych metod nauczania języka ukraińskiego dla Ukraińców (wyjścia do teatru, na spotkania autorskie, udział w imprezach kulturalnych);
4. Opracowanie programu nauczania ze startowym poziomem B1.

Zaprezentowano również indywidualne, często autorskie rozwiązania w kwestii nauki języka ukraińskiego w grupach mieszanych i jednolitych ukraińskich. Oto niektóre z nich:

1. Nauka w grupach mieszanych (o podobnej liczbie Polaków i Ukraińców lub z lekką przewagą jednych):
 - praca w parach mieszanych, wymagająca interakcji dwóch stron; studenci z Ukrainy wspierają proces uczenia się swoich kolegów z Polski, są też za wyniki tej pracy oceniani (np. ćwiczenia z kaligrafii, pierwsze dialogi);
 - praca w grupach mieszanych, w których wszyscy są odpowiedzialni za wyniki pracy, a przez to motywują się wzajemnie (np. konkursy i gry językowe – kto szybciej wykona zadanie, kto więcej wyrazów ułoży z apostrofem itp.);

– każda grupa pracuje osobno – wymaga to stworzenia dwóch odrębnych sposobów realizacji wspólnych treści programowych, dostosowanych do poziomu biegłości językowej studentów.

2. Praca w grupie jednolitej ukraińskiej:

– realizacja treści programowych na wyższym (innym) poziomie trudności. W celu wzmocnienia motywacji do studiowania języka ojczystego należy przekierować uwagę jego nosicieli na inne konteksty nauczania: np. tłumaczenie na polski ze wskazaniem różnic i podobieństw dwóch języków, co ułatwi pracę w szkolnictwie czy przy tłumaczeniach.

W drugiej części spotkania nastąpiła prezentacja wykorzystywanych materiałów glottodydaktycznych. Okazuje się, że nauczyciele języka ukraińskiego korzystają z szerokiej gamy podręczników z rynku ukraińskiego oraz z węższej, ale dostosowanej do polskiego odbiorcy, gamy podręczników polskich wydawnictw, których autorami są często oni sami. Częstym zjawiskiem jest również preparowanie odpowiednich materiałów, dostosowanych do potrzeb konkretnej grupy, w tym osobnych materiałów dla uczestników grup mieszanych.

Drugie spotkanie metodyczne przyniosło konkretne propozycje rozwiązania aktualnych problemów nauczycieli języka ukraińskiego na poziomie akademickim. Wdrożenie ich w życie zapewne przyczyni się do efektywizacji procesu nauczania/uczenia się języka ukraińskiego jako obcego.

Kolejnym tematem zaplanowanym na 2025 rok będą nowoczesne technologie w dydaktyce. W gronie dydaktyków zastanowimy się, w jaki sposób wykorzystać sztuczną inteligencję (AI), która znajduje coraz szersze zastosowanie w edukacji, aby wesprzeć zarówno nauczycieli, jak i uczniów w procesie nauczania/uczenia się.

Coroczne spotkania nauczycieli akademickich języka ukraińskiego są doskonałą okazją do wymiany doświadczeń dydaktycznych oraz do wspólnego poszukiwania skutecznych rozwiązań bieżących wyzwań. Rosnące zainteresowanie wydarzeniem i coraz większa liczba uczestników świadczą o potrzebie takiej inicjatywy oraz trafności podejmowanych tematów.